

Green Flag -laaduntunnuksen arvoinen kaupunkipuisto osana viheralueverkostoa

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Rakennettu ympäristö, hortonomi (AMK)

Kevät 2024

Juudit Lehtolahti

Rakennetun ympäristön koulutus

Tekijä Juudit Lehtolahti

Työn nimi Green Flag -laaduntunnuksen arvoinen kaupunkipuisto osana viheralueverkostoa

Ohjaaja Sari Suomalainen

Tiivistelmä

Vuosi 2024

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, voisiko Green Flag Awardia hakevaa tai jo sen saanutta puistoa tarkastella myös osana viheralueverkostoa, eikä pelkkänä yksittäisenä viheralueena, koska kaupunkiluonnon monimuotoisuuteen vaikuttavat yksittäisten puistojen lisäksi myös kaupungin koko viheralueverkosto ja sen kehittäminen. Työn tilaajana oli Kuopion kaupunki ja yhteyshenkilönä Kuopion kaupungin apulaiskunnossapitopäällikkö Masa O. Wacklin.

Työn esimerkkikohteena oli Kuopion Snellmanipuisto, joka sijaitsee Kuopion keskustassa. Se sai ensimmäisen Green Flag Award (GFA) -tunnuksensa vuonna 2023. Esimerkkikohteen avulla pystyttiin tarkastelemaan yksittäisen viheralueen merkitystä ekologisuukseltaan tiheään rakennetussa kaupunkiympäristössä ja sen kytkeytymistä muuhun viherrakenteeseen.

Viherverkostojen tarkastelun avuksi laadittiin neljä karttaa, jotka toteutettiin QGIS-ohjelmistolla, hyödyntäen Kuopion karttapalvelusta saatuja aineistoja. Kartat auttoivat havainnollistamaan keskusta-alueen viheryhteyksiä, viheralueverkostoa ja viherrakennetta sekä Snellmanipuiston kytkeytymistä niihin.

Kaupunkien tiheään rakennetun infrastruktuurin vuoksi yksittäisen viheralueen GFA-arvioinnin sisällyttäminen ympäröiviin viheryhteyksiin on usein haastavaa. Näitä yhteyksiä lisäämällä luodaan edellytykset monipuolisempaan elämistöön, kaupungin ilman puhtauteen ja sitä kautta myös kaupunkilaisten viihtyvyyteen. Siksi myös viheryhteyksien huomioon ottaminen GFA-arvioinnissa olisi suositeltavaa. Kuopion kaupunki pystyy hyödyntämään laadittuja karttoja ja niistä tehtyjä havaintoja viheralueverkoston parantamisessa ja monimuotoisuuden lisäämisessä Kuopion keskusta-alueella.

Avainsanat Kaupunkirakenne, kestävyys, monimuotoisuus, viherverkosto

Sivut 25 sivua ja liitteitä 4 sivua

Degree Programme in Landscape Design, Construction and Management

Abstract

Author Juudit Lehtolahti

Year 2024

Subject A City Park Worthy of the Green Flag Qualification as Part of the Green Area Network

Supervisor Sari Suomalainen

The objective of the thesis was to find out whether a park that is seeking or has already received the Green Flag Award could be considered as part of a green area network and not just an individual green area, because the diversity of urban nature is influenced not only by individual parks, but also by the city's entire network of green areas and its development. The commissioner of the thesis project was Kuopio city, and the contact person was Masa O. Wacklin, an assistant maintenance manager.

For this thesis, Snellmanipuisto in Kuopio city was chosen as the target of the study. It received its first Green Flag Award (GFA) in 2023. With the help of the example site, it was possible to examine the importance of a single green area in terms of ecology in a densely built urban environment and its connection to the rest of the green structure.

Four maps were prepared to help the examination of green networks, which were implemented with QGIS software, utilizing data obtained from Kuopio's map service. The maps helped to illustrate the green connections of the downtown area, the green area network and the green structure as well as Snellmanipuisto's connection to them.

Due to the densely built infrastructure of cities, it is often challenging to incorporate the GFA assessment of a single green area into the surrounding green connections. By increasing these connections, the conditions are created for a more diverse fauna, the cleanliness of the city's air and thus also the comfort of the city's residents. That is why it would be recommended to take green connections into account in the GFA assessment. The city of Kuopio can make use of prepared maps and observations made from them in improving the green area network and in increasing diversity in the central area of Kuopio.

Keywords Urban structure, sustainability, diversity, green network

Pages 25 pages and appendices 4 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Viherverkostot kaupunkiympäristössä	3
2.1	Viherrakenne	4
2.2	Viheralueverkosto	5
2.3	Viheryhteys	6
3	Kestävän kehityksen edistäminen kaupunkiympäristössä	7
3.1	Kestävää ympäristörakentamista KESY-ohjeistuksen avulla	7
3.2	Kestävä viherrakentaminen Kuopiossa	7
3.3	Snellmanipuiston kestävän rakentamisen toimenpiteet	8
4	Green Flag -viheralueiden arviointi osana viherverkostoa	10
5	Snellmanipuisto osana kaupunkivihreää	12
5.1	Puiston esittely	13
5.2	Tausta ja menetelmät	14
5.3	Snellmanipuisto osana viheralueverkostoa	16
5.4	Snellmanipuisto osana viherrakennetta	18
5.5	Snellmanipuiston kytkeytyminen muihin viheralueisiin PCM-mallin avulla tarkasteltuna	19
6	Snellmanipuiston monimuotoisuuden kehittäminen GFA-arviointia varten	20
7	Johtopäätökset	22
	Lähteet	23

Kuvat

Kuva 1. Ote Kuopion kaupungin suunnitelmakartasta vuodelta 1838 (Gyldén, n.d.). .. 12

Kuva 2. Snellmanipuisto 1900-luvun taitteessa (Barsokevitsch, 2017). 13

Kuva 3. Prosessikaavio karttojen laadinnasta (Lehtolahti, 2024). 15

Kuva 4. Snellmanipuisto osana viheralueverkostoa (Kuopion karttapalvelu, 2022). .. 16

Kuva 5. Viheryhteyksien kehittäminen Snellmanipuistosta muihin viher- ja vesistöalueisiin (Kuopion karttapalvelu, 2022). 17

Kuva 6. Viherrakennekartta Kuopion keskusta-alueesta (Kuopion karttapalvelu, 2022).18

Kuva 7. Mahdolliset ekologiset yhteydet Kuopion keskusta-alueella (Kuopion karttapalvelu, 2022). 19

Taulukko

Taulukko 1. Laaditut kartat koottuna ja arvioituna taulukossa (Lehtolahti, 2024). 21

Liitteet

Liite 1.	Viheralueverkosto
Liite 2.	Viheryhteyksien kehittäminen
Liite 3.	Viherrakenne
Liite 4.	Mahdolliset ekologiset yhteydet

1 Johdanto

Luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi ekologiset yhteydet ovat tärkeitä. Siksi viheralueiden merkitystä tulisi tarkastella verkostona yksittäisten viheralueiden sijasta. Kaupunkialueiden lisääntynyt rakentaminen ja infrastruktuurin tihentyminen on pienentänyt luonnontilaisia alueita vaikuttaen myös eläinlajiston vähenemiseen. Kaupunkialueiden luonnon kasvien ja eläimistön elintila on pienentynyt ja pirstaloitunut lisääntyneen rakentamisen ja tieverkostojen kasvamisen seurauksena. Osa lajistosta on jopa kadonnut epäonnistuttuaan sopeutumisessa muuttuneisiin elinolosuhteisiin. Nämä asiat käyvät ilmi raportista, joka liittyy Ympäristöklusterin Eko-Infra II-tutkimusohjelman hankkeeseen: ”Ekologinen verkosto ja kaupunkien maankäytön suunnittelu”. (Väre & Krisp, 2005, s. 9)

Kaupunkialueiden viherrakentamisen suunnittelussa tulisi huomioida luontoarvot ja ekologisuuden nostaminen suunnittelun keskiöön. Kaupungin viheralueista muodostuva verkosto, jossa eri luonnonalueet ovat yhteydessä toisiinsa, luo suotuisat olosuhteet eläimistön monimuotoisuudelle ja eri lajien viihtymiselle. Alueiden perustamisessa ja kunnossapidossa on tärkeää vastuullisuus ja pitkäjänteinen toiminta. Hyvin hoidetut ja viihtyisät viheralueet tarjoavat luontoelämyksiä, virkistysmahdollisuuksia sekä opettavat arvostamaan luonnon monimuotoisuutta ja siitä huolehtimista.

Green Flag Award on kansainvälinen englantilaisen Keep Britain Tidy -organisaation hallinnoima viheralueiden laadun tarkkailuohjelma, joka palkitsee hyvin hoidettuja ja ylläpidettyjä viheralueita ja puistoja. GFA-toimintaa Suomessa hallinnoi Viherympäristöliitto ry yhteistyökumppaninaan Hämeen ammattikorkeakoulun Rakennetun ympäristön koulutusohjelma. (Viherympäristöliitto ry, n.d.-a) Suomessa on palkittu GFA-tunnuksella vuoteen 2023 mennessä 19 viheraluetta. Ensimmäinen tunnus myönnettiin Lepaan kampuspuistolle vuonna 2016. (Viherympäristöliitto ry, 2023)

Ennen GFA-tunnuksen myöntämistä tulee kyseisellä viheralueella varmistaa viheralueiden laadukas ja tarkoituksenmukainen hallinnointi ja kunnossapito. Ohjelman tavoitteisiin kuuluvat myös viheralan toimintatapojen edistäminen sekä niiden toimitsijoiden (mukaan lukien työntekijät ja vapaaehtoiset) palkitseminen, jotka ovat vastuussa viheralueiden laatustandardit täyttävästä hoidosta. Yhtenä päämääränä voidaan mainita myös jokaisen kansalaisen mahdollisuus nauttia laadukkaista viheralueista riippumatta asuinpaikasta. (Viherympäristöliitto ry, n.d.-a)

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tutkia ja selvittää, miten Green Flag -puistoa voitaisiin tarkastella myös osana viheralueverkostoa, eikä pelkästään yksittäisenä viheralueena. Viherverkoston kestävä kehittäminen ja monimuotoisuuden sekä viheryhteyksien tutkimiseen käytin apuna laatimiani karttoja, jotka rajautuvat Kuopion Valkeisenlampeen ja Kallaveteen. Kartoissa on havainnollistettu keskusta-alueen viherrakenteita ja viheralueverkostoa sekä viheryhteyksiä ja ekologisia yhteyksiä. Työssä tarkastellaan myös sitä, mikä merkitys yksittäisellä viheralueella on ekologisuuden kannalta ja mitä toimenpiteitä esimerkkikohteessa voitaisiin tehdä ja on jo tehty sen monimuotoistamiseksi. Esimerkkikohteena toimii Kuopion Snellmaninpuisto, jolle on myönnetty vuonna 2023 ensimmäinen Green Flag Award -tunnus.

2 Viherverkostot kaupunkiympäristössä

Kaupunkien viheralueita määritellään erilaisin käsittein riippuen niiden koosta, ominaisuuksista tai sijainnista. Viherverkosto muodostuu eri viheralueista, jotka jakautuvat alueellisesti ja ovat osa joko rakennettua ympäristöä tai olemassa olevaa luontoa. Viheralueet voivat olla esimerkiksi piha-alueita, leikkikenttiä, puistoja, luontopolkuja, metsä- ja järviolueita sekä avoimena pidettäviä alueita, kuten maisemapeltoja. (Kupila, 2014, s. 44)

Viheralueet kaupunkirakenteessa ovat yleensä sijoittuneet niin, että historialliset puistot ja viheralueet sijaitsevat kaupunkien keskustassa, jossa niihin myös usein on huonommat viher yhteydet. Laajemmat viheralueet sijaitsevat taas kaupunkien reuna-alueilla, jolloin paremmat viher yhteydet on mahdollista säilyttää. Esimerkiksi Tamperetta tarkasteltaessa ei ole sattumanvaraista, miten viheralueet ovat sijoittuneet kaupunkirakenteeseen. Asiaan ovat vaikuttaneet maanomistusolosuhteet, alueen maankäytön muotoutuminen ja luonnonolot. (Tampereen kaupunki, 2014, s. 7) Vuonna 1830 C.L. Engelin laatiman asemakaavan mukainen Tampereen Hämeenpuistokin (entinen Esplanadi) on sijainnut kaupungin rakennetun alueen länsirajalla estämässä mahdollisten tulipalojen leviäminen kaupungin uuden ja vanhan osan välillä. Nykyisen Hämeenpuiston vartta aloitettiin rakentamaan 1850-luvulta alkaen. Puiston merkitys korostui jo vuoden 1865 tulipalossa, jolloin nykyisen Hämeenpuiston keskivaiheilta osa puisto- ja tonttialuetta tuhoutui. Tulipalon jälkeen arkkitehti C.A. Edelfeltin asemakaavan mukaan puistoa levennettiin. Esplanadiksi kutsuttua puistokaistaletta jatkettiin vielä myöhemmin ja 1903 vuoteen mennessä se ulottui jo toiseen Tampereen merkittävään viheralueeseen, Eteläpuistoon. Nykyään yli kilometrin pituinen Hämeenpuisto johtaa Tampereen kaupungin halki Näsijärveltä Pyhäjärvelle saakka. (Museovirasto, 2009)

Vielä noin sata vuotta sitten viherverkostot olivat luonnollinen osa kaupunkiympäristöä. Kaupunkilaisilla oli omat hyötypuutarhansa, joissa he viljelivät monipuolisesti marjoja, hedelmiä ja vihanneksia sekä koristekasveja. Myös laiduntavat kotieläimet kuuluivat tuon ajan kaupunkiympäristöön. Rautatie- ja maantieverkoston rakentaminen sekä teollisuuden kehittyminen toivat kaupunkeihin lisää väkeä maaseudulta. Samalla kaupunkilaisten kotouttamis- ja virkistytymistarpeeseen pyrittiin vastaamaan perustamalla puistoja ja puutarhoja. Kartanoiden ja pappiloiden puutarhoilla oli oma vaikutuksensa uusien viljelykasvien kasvatuksen leviämiseen tavallisen kansan keskuudessa. (Hurme, 2017, ss. 28–35)

Asemapuistot ovat tärkeä osa Suomalaista puutarha- ja puistohistoriaa. Ne ovat vaikuttaneet puutarhakulttuurin leviämiseen eri puolille maata ja ovat olleet yleensä ensimmäisiä puistoja paikkakunnilla. Asemapuistot ovat yleensä erillisiä puistoja, jotka eivät liity muuhun kaupunkirakenteeseen. Kuitenkin muutama poikkeus löytyy, esimerkiksi Vaasassa ja Kokkolassa on rakennettu puistokadut, jotka yhdistävät asemapuistot muuhun kaupunkiympäristöön. Asemapuistot ovat ajan kuluessa muuntuneet matkustajamäärien ja ratojen sähköistymisen myötä muun muassa radan varressa kasvavien korkeiden puiden osalta, jotka on jouduttu korvaamaan matalammalla kasvillisuudella. (Hurme, 2017, s. 31)

Viherverkostoja voidaan tarkastella ekologisesta näkökulmasta eli PCM-mallin kautta. Lyhenne tulee sanoista patch-corridor-matrix model. Mallin avulla tutkitaan, kuinka toisistaan erillään olevat viheralueet yhdistyvät kyseisessä maisematyypissä (matrix). Alueita yhdistävät reitit (corridor) edistävät kasvien ja eliöiden levittäytymistä laajemmalle alueelle, minkä seurauksena luonnon monimuotoisuus säilyy, vaikka liikenneyhteydet ja rakennukset rikkoisivat laajaa yhtenäistä viheraluetta, kuten niitty, nurmikko tai metsikkö (patch). Tämän menetelmän käyttäminen Suomessa on kuitenkin vähäistä sellaisenaan. Yleisempää on käyttää ekologisten verkostojen suunnittelua taajamissa sekä alue-ekologista suunnittelua tarkasteltaessa ja analysoitaessa maisemaekologiaa. (Francis ym., 2022, s. 28)

Suomen viheralueverkosto on osa EU:n vihreää infrastruktuuria ja perustuu Natura 2000 -hankkeeseen Euroopan unionin alueella. Luonnon monimuotoisuutta lisäämään on vihreän infrastruktuurin verkostoon suunniteltu luonnollisten ja puoliluonnollisten alueiden lisäksi muita ympäristöominaisuuksia, kuten veden puhdistus ja ilmanlaadun parantaminen. Kehittämällä vihreää infrastruktuuria voidaan edelleen tukea vihreää taloutta ja uusien työpaikkojen syntymistä. Natura 2000 -hankkeen velvoittamana EU toimii luontopohjaisten ratkaisujen käytön lisäämiseksi luonnon monimuotoisuuden ja kansalaistensa hyväksi. Tarkoituksena on investoida vihreään ja siniseen infrastruktuuriin ja luontopohjaisten ratkaisujen sisällyttämiseen kaupunkisuunnittelussa. (European Commission, n.d.)

2.1 Viherrakenne

Viherrakenteeksi kutsutaan sitä yhdyskuntarakenteen verkostoa, jonka muodostavat eri kasvulliset alueet ja niiden väliset viheryhteydet. Viherrakenteeseen kuuluvat kaikki viheralueet mukaan lukien pienialaisetkin pihojen kasvulliset osat. Kasvulliset alueet ovat kokonaisuus, jossa huomioidaan alueen ominaispiirteet, kuten hulevesien imeyttäminen ja eliöiden liikkumisreitit. Alueen pihojen monipuolinen kasvillisuus mahdollistaa rikkaan

elämistön ja luo suotuisat olosuhteet esimerkiksi pölyttäjille. Toisaalta uhkana voi olla vieraslajien leviäminen. (ViherKARA-verkosto, 2013, ss. 25–26)

Joissakin yhteyksissä viherrakenne -käsitteeseen voidaan sisällyttää myös vesialueet. Tällöin puhutaan vihreästä infrastruktuurista, joka viittaa laajempaan rakenteen toiminnallisuuteen. (ViherKARA-verkosto, 2013, s. 26) Siinä yhdistyvät vihreä eli puut ja kasvit sekä sininen eli kaikki vesielementit, jotka yhdessä luovat kaupungeista mieluisampia ja terveellisempiä paikkoja elämiseen, leikkimiseen ja työskentelemiseen. Ne myös tarjoavat luonnollisia ratkaisuja ilmasto- ja kaupunkihaasteisiin. Kasvillisuus edistää hulevesien imeytymistä, poistaa ilmansaasteita sekä auttaa lämpösaarekevaikutuksissa. Vihreän infrastruktuurin monitoimiviheralueiden verkostot, joita ovat muun muassa puistot, puut, avoimet tilat, kadut ja yksityiset metsäalueet, viherkatot sekä viherseinät, mahdollistavat kestävä kehityksen edistämistä ja tarjoavat muitakin etuja terveellisempään ja parempaan elämiseen. (GreenBlue Urban, 2023)

Kaupunkikuvan toiminnallisuuden kannalta viherrakennetta tulee tarkastella osana kaupunkirakennetta, sillä näin kasvullisten alueiden merkitys hahmottuu paremmin suhteessa kaupungin muihin toimintoihin, kuten liikennejärjestelyihin ja virkistysmahdollisuuksiin. Viherrakenteessa tarkastelun kohteena voivat olla kasvullisten alueiden koko, muoto, sijainti ja yhteydet muuhun kaupunkirakenteeseen. Mikäli viherrakenne-käsitettä käytetään yksityiskohtien kuvaamiseen, kuten risteysalueen rakenteeseen, tulee kohde mainita erikseen. Kaupunkialueen pienialaisista kasvullisista alueista voidaan käyttää nimitystä kaupunkivihreä tai urban green. (ViherKARA-verkosto, 2013, s. 26)

2.2 Viheralueverkosto

Viheralueverkostolla tarkoitetaan julkisia ja yksityisiä kasvullisia alueita kuten puistot, metsiköt, luonnonsuojelualueet ja muut luonnontilaiset viheralueet, jotka muodostavat oman verkostonsa. Viheralueverkostoon ei sisällytetä piha-alueita. Mietittäessä viheralueverkoston toimivuutta virkistysalueina ja ulkoilureitteinä tulisi ottaa huomioon myös ekologiset näkökulmat. Eri viheralueiden muodostama yhtenäinen kokonaisuus edesauttaa koko viheralueverkoston mahdollisimman aktiivista ja monipuolista virkistyskäyttöä. (ViherKARA-verkosto, 2013, s. 27)

Esimerkiksi Tampereen kaupungin kaavoituksessa on varmistettu viheralueiden ja reittien eheyden ja riittävyyden määrä sekä käyttötarkoitus huomioiden merkittävät luontoarvot

yleiskaava- ja asemakaavatasoilla. (Tampereen kaupunki, n.d.) Vastaavasti Espoossa puistojen suunnitteluun vaikuttaa paikallinen historia sekä luonnon monimuotoisuus. Espoon niityt ja maisemapelot antavat hyvät mahdollisuudet viheralueiden rakentamiselle ja kehittämiselle. Myös kuivatusratkaisut, kasvillisuus ja maaperän rakennettavuus otetaan huomioon puistoja rakennettaessa. (Espoon kaupunki, n.d.) Järvenpäässä viheralueverkostojen säilyttäminen on otettu huomioon kaavoituksessa siten, että kaupunkirakenteen laajentuessa ja täydennysrakentamisessa on pyritty sijoittamaan uutta rakentamista suurelta osin jo valmiiksi rakennetuille alueille. Tällöin pystytään säilyttämään katkeamaton yhteys laajojen viheralueiden välillä. Järvenpään kaavoitussuunnitelmassa on käytetty myös ekologisten arvojen analyysikarttoja havainnollistamassa sitä viheralueverkostoa, jonka ekologisiin käytäviin tulee kiinnittää huomiota kaavoitusta laadittaessa. (Järvenpään kaupunki, 2016, ss. 6–12)

2.3 Viheryhteys

Viheryhteys tarkoittaa viheralueita, jotka yhdistävät laajemmat viheralueet toisiinsa ja näin palvelevat sekä ihmisiä että eliöitä. Ihmiset käyttävät viheryhteyksiä liikumis- ja virkistyspaikkoina ja eliöille yhteydet mahdollistavat liikkumisen ja leviämisen alueelta toiselle eli ne toimivat ekologisina yhteyksinä. Kun esimerkiksi suojelualueiden eliökantojen ei haluta eristyvän, voi viheryhteys olla myös pelkästään kahden pienemmän viheralueen välinen yhteys. (ViherKARA-verkosto, 2013, s. 29)

Viheryhteyksien painoarvo yleensä muuttuu siirryttäessä kaupungin keskustasta reuna-alueille. Viheryhteys, virkistysyhteys ja ekologinen yhteys voivat kuitenkin tarkoittaa erilaisia asioita käytettäessä eri mittakaavoissa, siksi mittakaavaa tulisi tarkentaa. Esimerkiksi viheryhteyksistä on puhuttu seudullisten viheraluekokonaisuuksien sekä tonttien toisiinsa liittymisen yhteydessä. (ViherKARA-verkosto, 2013, s. 29)

3 Kestävän kehityksen edistäminen kaupunkiympäristössä

Rakennetun ympäristön monimuotoistamisen tavoitteena on turvata mahdollisimman monipuolisen kasvillisuuden ja eläimistön suotuisat elinolosuhteet luomalla viheralueverkostoja kaupunkiympäristöön. Monimuotoisuus paitsi parantaa ilmanlaatua, lisää myös kaupunkilaisten viihtyvyyttä ja viheralueiden virkistyskäyttöä.

Kestävä rakentaminen tarkoittaa sitä, että jo viheralueiden suunnittelussa huomioidaan alueen helppohoitoisuus ja pitkäikäisyys. Hiilineutraalius ja ilmastonmuutoksen hillitseminen otetaan huomioon valitsemalla rakenteisiin mahdollisimman paljon uusiokäytettävää, mutta kestävää materiaalia. (Sweco, 2024) Esimerkkeinä uusiokäytettävästä materiaalista voidaan purettuja betonirakenteita käyttää uudelleen istutuksien tukimuureina. Työmailta poistettuja maa-aineksia tai vanhoja kasvualustoja pystytään hyödyntämään alueilla, joilla niille ilmenee tarvetta.

3.1 Kestävää ympäristörakentamista KESY-ohjeistuksen avulla

Kestävää ympäristörakentamista (KESY-ohjeistusta) käytetään hyväksi ympäristörakentamisen käytännön toteuttamisessa sopimalla yhteiset viestintä- ja tiedotuspelisäännöt kestävän kehityksen varmistamiseksi. Toimintaperiaatteisiin kuuluu myös avoin tiedotus hyödyntäen monipuolisesti eri viestintäkanavia. Alan kaikkien ammattilaisten ja sidosryhmien kanssa kehitetään yhdessä kestävän kehityksen osaamista ympäristörakentamishankkeissa. (Viherympäristöliitto ry, 2018. ss. 15–16)

KESY-toimintamallia hyödyntävät toimijat ovat oikeutettuja käyttämään KESY-tunnusta merkkinä sitoutumisesta kyseisen toimintamallin tavoitteisiin ja edistämiseen. KESY-tunnusta voi käyttää myös muun KESY:ä toteuttavan hankkeen yhteydessä viestinnässä ja asiakirjoissa. (Viherympäristöliitto ry, n.d.-b)

3.2 Kestävä viherrakentaminen Kuopiossa

Kestävän kehityksen tavoitteet kaupunkien strategioissa ja KESY-ohjeistus edistävät kaupunkien viheralueiden suunnittelua, rakentamista ja kunnossapitoa. Kuopiossa kestävää kehitystä on edistetty esimerkiksi käyttämällä uusiomateriaaleja kasvualustoissa ja rakenteissa.

Kuopiossa on panostettu rakennetun ympäristön monimuotoistamiseen lisäämällä niittyalueita. Niittyjä on perustettu uusille kaava-alueille ja niittykaistaleita on lisätty teiden varsille. Myös vanhoja nurmialueita muutetaan kaupungin toimesta niityiksi. Niityt niitetään heti kukinnan jälkeen kerran tai kaksi kesässä. Tosin liikenneturvallisuuden vuoksi teiden risteyskohtien kasvillisuus leikataan näkyvyyden lisäämiseksi tarpeen mukaan useammin. Niityillä halutaan parantaa luonnon monimuotoisuutta ja mahdollistaa pölyttäjien elinmahdollisuuksia. (Remes, 2022) Keskustellessani harjoitteluni aikana Kuopion kaupungin kaupunkitekniikan palveluista, kunnossapidosta ja keskeisestä kaupunkialueesta vastaavan Jukka Laukkasen kanssa kävi ilmi, että niityt ovat saaneet kaupunkilaisilta positiivista palautetta kauneutensa ja luonnonsuojelullisen merkityksensä vuoksi. (henkilökohtainen tiedonanto, 2023)

Jo mahdollisten uusien rakenteiden suunnitteluvaiheessa olisi hyvä kiinnittää huomiota erilaisten menetelmien käyttämiseen monimuotoisuuden edistämiseksi. Uusien rakennusten ja rakenteiden sijoitus jo ennestään rakennetuille alueille on jo hyvä tapa säilyttää monimuotoisuutta. Viherkattojen ja -seinien suunnittelu uusiin rakenteisiin luo lisää viheryhteyksiä, vihreyttä ja ekologisuuksia kaupunkiin sekä toimii myös hyvänä elinympäristönä esimerkiksi pölyttäjille.

3.3 Snellmaninpuiston kestävä rakentamisen toimenpiteet

Kestävä ympäristörakentaminen on nykyään olennainen osa kaikkea viheraluesuunnittelua koko maassa. Snellmaninpuisto sijaitsee Kuopion keskustassa ja on tämän työn tarkastelukohteena. Snellmaninpuiston peruskorjaus vuonna 2019 on tehty ympäistövaikutusten hallinnan näkökulmasta. Hallinnointi- ja kehittämissuunnitelmaa varten Kuopion kaupungin apulaiskunnossapitopäällikkö Masa O. Wacklin kertoi sähköpostitse, kuinka jätteen määrää on pyritty minimoimaan kaupungissa käyttämällä uudelleen esimerkiksi puistosta poistettuja puita ja niistä sahattuja lankkuja Snellmaninpuiston viereisen museokahvilan sisäkaton verhoiluun. Myös purettuja graniittinupukiviä on uudelleen käytetty toisissa kohteissa, kuten suihkualtaan ympäristössä. Uusien materiaalien hankinnassa on suosittu kotimaisuutta. Osa rakenteista on uusimisen sijaan ekologisuuksajattelun mukaan kunnostettu.

Wacklinin mukaan Snellmaninpuisto on kuulunut 2023 alkuvuonna hoitoluokkaan A1, mikä tarkoittaa, ettei alueella saa olla roskia. Syksystä 2023 alkaen puisto on kuulunut kunnossapitoluokkaan R1 ja puhtaanapitoluokkiin P1 (1.6.–31.8.), P2 (1.4.–31.5 ja 1.9.–31.10.) ja P4 (1.11.–31.3.).

Snellmanipuistoon istutetaan vuodesta toiseen samoja intiankannojen juurakoita, jotka ovat lähes 80 vuotta vanhaa alkuperää. Näin on pystytty huomioimaan myös ryhmäkasvi-istutuksissa kestävä kehityksen periaatteita. Rikkakasvien torjunnassa vältetään kemiallisten aineiden käyttöä. Kitkentä tapahtuu mekaanisesti. Pienet työkalut, kuten trimmerit, ovat sähkökäyttöisiä. Puiston vakituisilla työntekijöillä on suoritettuna kasvinsuojelututkinto. Mahdollisia tuholaisia, kuten rottia torjutaan erikseen määritetyiltä alueilta rajoitettuna aikana loukuttamalla. Jäniksiltä puiston omenapuut suojataan talven ajaksi.

Snellmanipuiston puiden tehtävä hiilensidonnassa ja kaupungin viileyttäjinä on otettu huomioon siten, että uusia puita on istutettu alueelle puolta enemmän kuin mitä sieltä on jouduttu poistamaan. Kaupunkipuiden osalta pyritään toteuttamaan niin sanottua Santamourin mallia. (henkilökohtainen tiedonanto, 30.3.2023) Amerikkalaisen Frank Santamourin mukaan kasvitautien ja tuholaisien hillitsemiseksi sekä riittävän biologisen monimuotoisuuden lisäämiseksi saisi laajoilla viheralueilla kasvaa saman lajin puita korkeintaan 10 % ja samaan sukuun kuuluvia puita korkeintaan 20 %. Samaan heimoon kuuluvien puiden osuus tulisi olla korkeintaan 30 %. (Nuotio, 2020)

Yhdyskuntarakentamis- ja kunnossapitopalveluja Kuopiossa tarjoavan yhtiön, Mestar Kuopio Oy:n työntekijä Jukka Paananen informoi sähköpostitse, että multa, jota puiston kesäkukkaistutuksissa käytetään, on lähituotettua, Kuopiossa toimivan multa-aseman toimittamaa. Snellmanipuiston kesäkukkien, puiden lehtien ynnä muiden kompostoituvien materiaalien kerääminen ja poistaminen tehdään Paanasen mukaan siirtolavaa hyödyntäen. Materiaalit viedään kierrätettäväksi Jätekuon toimipisteelle Heinjoelle. Esteettisistä syistä ja kunnossapitoluokituksia noudattaen puiden kuihtuneita lehtiä ei silputa nurmialueilla lannoitteeksi. Puistossa ei käytetä kuitenkaan nurmisilppua kerääviä leikkureita, jolloin pieni silmämääräisesti havaitsematon lehtisilppu jää lannoittamaan nurmialueita. (henkilökohtainen tiedonanto, 21.11.2023)

4 Green Flag -viheralueiden arviointi osana viherverkostoa

Tällä hetkellä Green Flag Award -arvioinnissa näkyy pistemäinen ajattelu, kun arvioidaan mahdollisia uusia palkinnon saavia viheralueita tai sitä uudelleen hakevia viheralueita. Opinnäytetyössä pyritään kiinnittämään huomiota siihen, voisiko GFA-arvioitavaa aluetta tarkastella osana viheralueverkostoa. Tällöin voitaisiin arvioida GFA-kriteeristön kautta myös yksittäisen kohteen eri kestävän kehityksen tekijöiden toteutumista. Arviointikriteerit on jaettu kahdeksaan osioon: 1. Saapuminen puistoon, 2. Terveys ja turvallisuus, 3. Puhtaus ja kunnossapito, 4. Ympäristö, 5. Luonnon monimuotoisuus, luontoarvot ja kulttuuri, 6. Osallisuus ja yhteisöllisyys, 7. Markkinointi ja viestintä sekä 8. Hallinnointi. (Green Flag Award, 2023a)

Green Flag Awardia hakevan puiston tai kyseisen palkinnon uusimisen arviointia varten puistoissa käy pareittain tuomareita, jotka ovat kouluttautuneet kyseiseen tehtävään. Tuomariksi vasta valmistunut voi heti auditoida kohteen, mutta hänen parinaan tulee olla aina kokenut tuomari. Auditointi yhdessä kohteessa kestää noin puoli päivää sekä matkustamiseen kuluva ajan. Tuomareille korvataan matkakulut. Muita maksuja he eivät saa, sillä toiminta on vapaaehtoista. (Viherympäristöliitto ry, n.d.-c)

Green Flag Award -alueen seuranta toteutetaan vuosittain, joko sopimalla käynnistä etukäteen tai vierailemalla kohteessa ennalta ilmoittamatta. Kokonaisarviointi koostuu kahdesta osasta: hoitosuunnitelman ja asiakirjojen arvioinnista sekä vierailusta kohteessa tarkastelemassa hoitosuunnitelman käytännön toteutusta. Ensimmäinen osa on arvoltaan 30 pistettä 100:sta ja siitä tulee saada vähintään 15 pistettä. Toinen osa on arvoltaan 70 pistettä 100:sta, josta tulee saada vähintään 42 pistettä. Jotta kohde pystyy säilyttämään tunnuksen, tulee kahdesta arvioinnista saada vielä 9 lisäpistettä, jolloin pystytään saavuttamaan tunnuksen vaadittava alimmaisipistemäärä 66 pistettä. (Green Flag Award, 2023b)

Green Flag Award -arvioinnin kriteerin 5 (luonnon monimuotoisuus, luontoarvot ja kulttuuri) mukaan tulisi kiinnittää huomiota luonnonominaisuuksien, kasvuston ja luonnontilaisten alueiden sekä myös eläimistön asianmukaiseen hoitoon ja suojeluun. Huomioitava olisi myös maiseman rakennukset, rakenteet ja muut erityispiirteet. (Green Flag Award, 2023a)

Hämeen ammattikorkeakoulun Rakennetun ympäristön hortonomikoulutuksen opiskelijoiden Anna Aspisen ja Juudit Lehtolahden laatimasta Hallinnointi- ja kunnossapitosuunnitelmasta Kuopion kaupungille tuodaan ilmi, että Snellmanipuistossa erityispiirteinä ovat useat historialliset rakennukset puiston laitamilla, kuten Minna Canthin koti, Snellmanin koulu ja puutalokorttelikokonaisuus, Kuopion korttelimuseo. Kuopion tuomiokirkko ja kirkkopuisto

liittyvät myös kiinteästi Snellmanipuistoon. Alue on toiminut jo parinsadan vuoden ajan kuopilaisten virkistytymis- ja kokoontumispaikkana. Tämä valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristöjen rakenne pyritään säilyttämään ja turvaamaan kaavoituksella. Tavoitteena on myös mahdollisen täydennysrakentamisen sopeuttaminen tämän kulttuuriympäristön ominaisluonteeseen luontoarvoja kunnioittaen. (Aspinen & Lehtolahti, henkilökohtainen tiedonanto, 2023, ss. 16–17)

Auditoinnissa voitaisiin ottaa huomioon myös ympäröiviä viheralueita ja -yhteyksiä arvioitaessa yksittäisiä kohteita, sillä ne tukevat ja auttavat viheralueverkostojen ja niiden luontoarvojen säilymistä. Jos GFA-arvioinnissa tarkasteltaisiin myös varsinaiseen auditoitavaan puistoon liittyviä viheralueita, niin se voisi edistää monimuotoistamista. Snellmanipuiston tapauksessa se voisi tarkoittaa puiston ja sitä ympäröivien alueiden yhteyksien kehittämistä tiiviimmäksi verkostoksi. Kyseeseen voisi tulla esimerkiksi leveämmät viherkäytävät yhdistämässä Snellmanipuiston aluetta ympäröivään laajempaan viher- ja vesistöalueeseen.

5 Snellmaninpuisto osana kaupunkivihreää

Kuopion keskustassa sijaitseva Snellmanipuisto monipuolisine puustoineen ja istutuksineen luo viihtyisyyttä kaupunkiympäristöön tarjoten myös kulttuurihistoriallisesti arvokasta näkökulmaa kaupungin menneisyyteen ja syntyvaiheisiin. Puistoalue on aiemmin toiminut torina ja kaupunkilaisten kokoontumispaikkana niin arjessa kuin juhlassakin. (Riekk, 2005, s. 438)

Aiemmin aluetta on kutsuttu Suurtoriksi, Kustaantoriksi ja Kirkkotoriksi. Kuopion Tuomiokirkko sijaitsee puiston laidalla. Puistoalueen syntyyn ovat vaikuttaneet 1840-luvulta lähtien kirkon ympärille istutetut puut. (Rieki, 2005, s. 438) Alla (Kuva 1) on ote Kuopion kaupungin suunnitelmakartasta 1838-luvulta, jolloin nykyisen Snellmaninpuiston paikalla oli vielä Kustaantori. Kuvassa 2 kaupunkilaiset viettävät aikaa puistossa noin vuonna 1900. Keskeisellä paikalla on Snellmanin patsas.

Kuva 1. Ote Kuopion kaupungin suunnitelmakartasta vuodelta 1838 (Gylden, n.d.).

Kuva 2. Snellmanipuisto 1900-luvun taitteessa (Barsokevitsch, 2017).

5.1 Puiston esittely

Snellmanipuisto on Kuopion vanhin puisto. Se sijaitsee aivan Kuopion keskustassa ja on osa laajempaa kulttuurihistoriallisesti merkittävää rakennettujen ympäristöjen aluetta (RKY-alue) sekä Kuopion kansallista kaupunkipuistoa. (Wacklin & Nieminen, 2021) Ensimmäiset puut, joita alettiin istuttamaan torin reunoille 1842 olivat haapoja. Myöhemmin puut vaihtuivat koivuihin ja muihin puulajeihin, kuten metsälehmäksiin, vaahteroihin, kuusiin ja lehtikuusiin. (Rieki, 2005, s. 438) Puisto on nykyään pääosin lehtipuuvaltainen. Keskikäytävää reunustaa nuori koivurivi ja vanhoja puita puistossa on parisenkymmentä. Jalojen lehtipuiden lisäksi siellä on myös havupuita ja pieniä kukkivia hedelmäpuita.

Snellmanipuisto on tyypillinen kaupunkipuisto. Puistoa koristavat upeat punaiset kannapenkit, jotka ovat reunustaneet keskikäytävää jo vuosikymmenten ajan, sekä Tuomiokirkolta alas Maaherrankadulle kulkevassa keskiakselissa näyttävät salmiakkikuvioiset ryhmäistutukset. Kausikasveja penkkeihin istutetaan vuosittain noin 10 000 kappaletta. Puistoa elävöittämään on rakennettu myös suihkulähde ja alueelle on sijoitettu J.V. Snellmanin rintakuva, jonka mukaan puisto on myös saanut nimensä. (Rieki, 2005, s. 438–439)

Puistoon rakennetut oleskelualueet ja avoimet nurmialueet tarjoavat kävijöille viihtyisän vihreän oleskelu- ja toimintapaikan aivan Kuopion ydinkeskustassa. Kävijät pystyvät istumaan alueelle sijoitetuilla penkeillä sekä pitämään piknikkejä tai harrastamaan joogaa nurmialueilla. Myös erilaisia tilaisuuksia voi puistoon järjestää luvan kanssa.

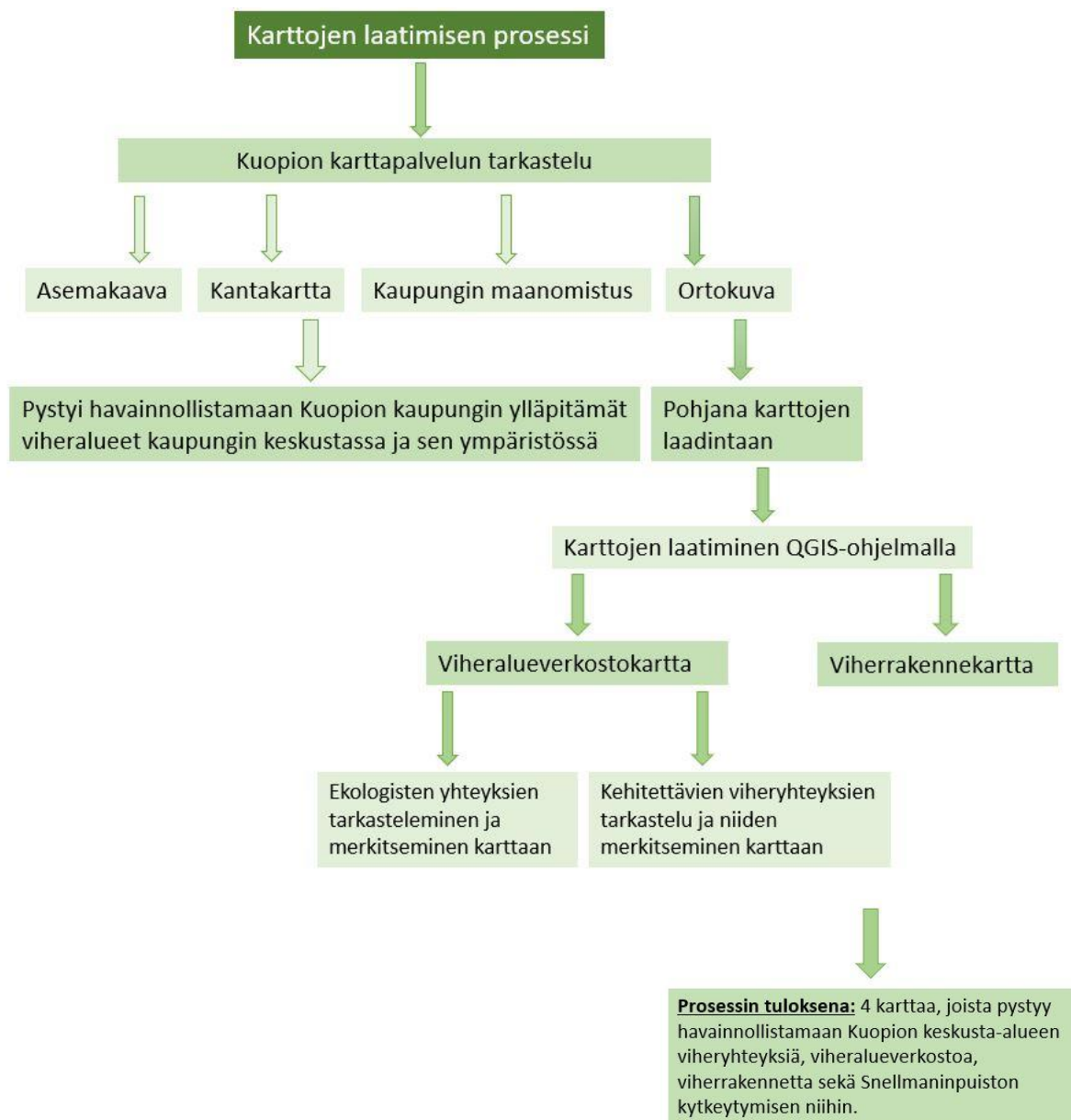
Apulaiskunnossapitopäällikön Masa O. Wacklinin sähköpostiviestin mukaan kunnossapidon sujuvuuteen ja alueen hoidon helpottamiseksi on puistossa kiinnitetty erityistä huomiota. Puiston nurmi- ja ryhmäkasvialueiden väliin on asennettu kiveys ja metallireunus, joka erottaa alueet toisistaan. Puiston penkit on asennettu kivipinnalle, jolloin esimerkiksi rankkasateiden jälkeen istuinosat pysyvät puhtaampina. Vanhat alueurakan työkortit ovat jääneet pois käytöstä syksyllä 2023 ja Snellmanipuistossa toimitaan VKT 2021:n, tarkennetun työselostuksen sekä väljemmillä ohjeilla RAMS-luokituksen mukaisesti. Alueen puhtaanapidossa laatuvaatimuksena käytetään myös RKY-alueen vaatimuksia VKT 2021:n lisäksi. Puistoalueen puhtaanapito kuuluu alueurakkaan, jonka urakoitsija on Mestar Kuopio Oy. Puistossa olevan yleisökäymälän puhtaanapidosta vastaa Servica Oy. (henkilökohtainen tiedonanto, 30.3.2023)

5.2 Tausta ja menetelmät

Pohdittaessa Snellmanipuiston linkittymistä osaksi viherverkostoa päädyin laatimaan neljä karttaa, joissa selvitettiin Kuopion keskusta-alueen viheralueverkostoa, kehitettäviä viheryhteyksiä, viherrakennetta sekä ekologisia yhteyksiä. Karttojen laadintaa varten tarvittavat aineistot löytyivät Kuopion karttapalvelusta. Tarkasteltavat materiaalit olivat asemakaava, kantakartta, kaupungin maanomistukset ja ortokuva. Karttapalvelu havainnollistaa hyvin Kuopion kaupungin ylläpitämät viheralueet kaupungin keskustassa ja sen ympäristössä. Kartat toimivat apuna muun muassa tarkasteltaessa esimerkikohteen eli Snellmanipuiston kytkeytymistä muuhun viheralueverkostoon ja -rakenteeseen. Ne myös auttavat näkemään, kuinka paljon Kuopion keskusta-alueella on viherrakennetta ja kuinka hyvin kaupunki on rakentanut, edistänyt ja säilyttänyt viheryhteyksiä.

Kartat on laadittu QGIS-ohjelmalla ortokuvan pohjalta. Ortokuvan päälle on ensin piirretty Kuopion keskusta-alueen viheralueverkostoa ja sen valmistuttua laadittu uusi kartta kaupungin viherrakenteesta. Viheralueverkostokartan pohjalle oli mahdollista lähteä tarkastelemaan myös ekologisia yhteyksiä sekä mahdollisia kehitettäviä viheryhteyksiä. Menetelmä auttoi havainnollistamaan paremmin keskusta-alueen viheryhteyksiä, viheralueverkostoa ja viherrakennetta sekä Snellmanipuiston kytkeytymisen niihin. Karttojen laadinnan prosessi on vielä havainnollistettu prosessikaavion muodossa (Kuva 3).

Kuva 3. Prosessikaavio karttojen laadinnasta (Lehtolahti, 2024).

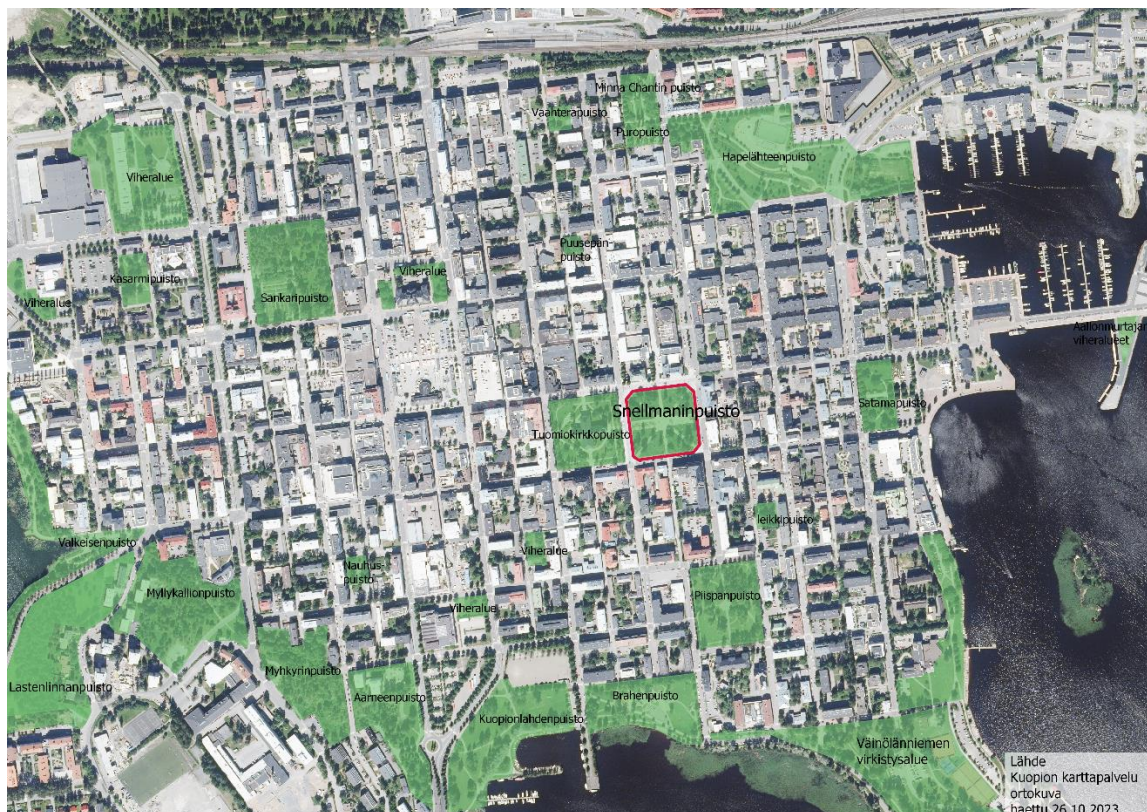

5.3 Snellmanipuisto osana viheralueverkostoa

Snellmanipuiston sijainti aivan Kuopion ydinkeskustassa luo omat haasteensa kytkeytymiselle muuhun viheralueverkostoon, kuten viheralueverkostokartasta (Kuva 4) sekä myös isommasta kartasta (Liite 1) pystytään huomaamaan. Ekologisuuden kannalta tarkasteltaessa Snellmanipuistoa ympäröivän laajemman yhtenäisen viheralueen merkitys on vähäinen. Yhtenäisempää viheraluetta kaupungista löytyy Väinölänniemen virkistysalueelta Valkeisenpuistoon ulottuvalta alueelta. Kuitenkin puistossa ja sen ympäristössä tehtävät toimenpiteet ekologisuuden kehittämiseksi edesauttavat monimuotoisuuden lisääntymistä ja säilymistä myös keskusta-alueella.

Snellmanipuiston välittömässä läheisyydessä on jo paljon pienempiä julkisia viheralueita, kuten leikkipuistoja, pysäköintialueita ja muita istutettuja alueita. Osa näistä viheralueista on luonnonmukaisemmin hoidettuja kuin Snellmanipuisto. Luonnonmukaisemmin hoidettujen viheralueiden huomioonottaminen Snellmanipuistoa arvioitaessa sallisi puistolle sen tiukan hoitotason kriteerit, koska puisto kuuluu valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin. Snellmanipuistoa ympäröivät muut alueet tuovat kuitenkin kokonaisuudessaan monimuotoisuutta kaupunkiympäristöön.

Kuva 4. Snellmanipuisto osana viheralueverkostoa (Kuopion karttapalvelu, 2022).

Lähde
Kuopion karttapalvelu
ortokuva
haettu 26.10.2023

Viheryhteyksien edelleen parantamiseksi olisi aiheellista leventää jo olemassa olevia viherkäytäviä (Kuva 5, Liite 2). Katuja reunustavat runsaslukuisina muun muassa lehmukset ja keskustan alueelle on muutoinkin istutettu runsaasti lehtipuita, kuten pihlajia, koivuja, vaahteroita ja pylväshaapoja. Keskusta-alueen kulkuväylien reunat ovat pääosin kiveysten peitossa. Näiden kiveysten korvaaminen kasvillisilla alueilla, kuten niittykaistaleilla kerroksellisine ja dynaamisine istutuksineen leventäisi viherkäytäviä yhdistämään keskustan muita viheralueita toisiinsa ja kehittäisi viheralueverkostoa myös keskustan laitamille lähimpään vesistöön sekä ranta- ja satama-alueiden laajempaan viheralueeseen. Viherkäytävien monipuolinen ja vaihteleva kasvillisuus mahdollistaisi runsaamman eliölajiston menestymisen ja siirtymisen viheralueelta toiselle. Viherkäytävien kehittämisen ja laajentamisen kannalta tulisi myös harkita esimerkiksi viherkattojen ja viherseinien perustamista keskusta-alueen rakennusten mahdollisen korjaus- ja uudisrakentamisen yhteydessä.

Kuva 5. Viheryhteyksien kehittäminen Snellmaninpuistosta muihin viher- ja vesistöalueisiin (Kuopion karttapalvelu, 2022).

5.4 Snellmanipuisto osana viherrakennetta

Tarkasteltaessa viherrakennekarttaa (Kuva 6, Liite 3) huomataan, että Kuopion kaupunki on panostanut katupuiden määrään ja lajien monipuolisuuteen, mikä on osittain säilyttänyt viheryhteyden muuhun ympäristöön sekä eliöiden mahdollisuuksiin liikkua alueelta toiselle. Myös yksityisten pihojen viheralueita on paljon. Ne edistävät alueen monimuotoisuutta ja auttavat myös hulevesien imeyttämisessä. Kuitenkin karttaa tarkasteltaessa huomaa, että keskustassa on paljon myös alueita, joissa ei ole kasvullista pintaa tiheään rakennetun infrastruktuurin vuoksi.

Snellmanipuiston keskeinen sijainti kaupungissa on merkittävässä roolissa kaupungin viherrakenteelle laaja-alaisuutensa ansiosta. Puiston monipuolinen puulajisto ja hyvin hoidetut istutukset antavat selkeän viestin siitä, että kaupunki haluaa vaalia ja kehittää keskustan alueen viherympäristöä kaupunkilaisten ja myös turistien viihtyvyyden takaamiseksi. Puiston hoidossa ja kestävässä kasvivalinnoissa pyritään ottamaan huomioon myös monipuolisen eläimistön menestyminen alueella.

Kuva 6. Viherrakennekartta Kuopion keskusta-alueesta (Kuopion karttapalvelu, 2022).

5.5 Snellmanipuiston kytkeytyminen muihin viheralueisiin PCM-mallin avulla tarkasteltuna

Kartassa (Kuva 7, Liite 4) on selvitetty PCM-mallin (patch-corridor-matrix model) avulla mahdolliset ekologiset yhteydet keskusta-alueen viheralueiden välillä. Kartasta huomaa, että ekologiset yhteydet laajempien ja pienempien viheralueiden välillä ovat olemassa, mutta aika vähäisissä määrin. Myöskään ihan pienimpiin keskustan viheralueisiin ei ole kunnollisia ekologisia yhteyksiä. Kuopiossa olisikin syytä kiinnittää enemmän huomiota ekologisten yhteyksien lisäämiseen ja parantamiseen, jotta tavanomaiset ja toisaalta myös uhanalaiset lajistot sekä luontotyypit pystyisivät säilymään ja kehittymään.

Kuva 7. Mahdolliset ekologiset yhteydet Kuopion keskusta-alueella (Kuopion karttapalvelu, 2022).

6 Snellmanipuiston monimuotoisuuden kehittäminen GFA-arviointia varten

Snellmanipuiston sijainti tiiviisti rakennetussa kaupunkiympäristössä hankaloittaa monimuotoisuuden saavuttamista ja sen säilyttämistä. Kaupunki on kuitenkin onnistunut jo hyvin lisäämään puiston ja sitä ympäröivien alueiden monimuotoisuutta erilaisin toimenpitein, joista osa on mainittukin jo edellä luvussa 3. Kuopio on panostanut katupuiden määrään, mikä säilyttää viheryhteyksiä helpottaen suuresti eliöiden ja kasvien siirtymistä alueelta toiselle ja lisäten monimuotoisuutta sekä edistäen hyvää ilmanlaatua kaupunkiympäristössä. Viheryhteyksien parantaminen ja niiden kytkeytyminen Snellmanipuistoon onkin tärkeää puiston monimuotoisuuden kehittämisessä.

Kuopion kaupunki on tehnyt Snellmanipuiston vanhoja puita koskevan kunnossapidon suunnitelman ja viestinyt käyttäjille puiston historiallisesta arvosta. Kaupunki on myös alkanut suunnittelemaan puiston strategiaan soveltuvia monimuotoisuutta lisääviä tekijöitä, kertoi Masa O. Wacklin sähköpostitse. (henkilökohtainen tiedonanto, 30.3.2023)

Anna Aspisen ja Juudit Lehtolahden Kuopion kaupungille laaditussa Hallinnointi- ja kunnossapitosuunnitelmassa kerrotaan, kuinka kaupunki on saanut säilytettyä puistossa oman rakennetun kulttuuriympäristön identiteetin vaalimalla historiallista maisemaa. Puiston kuuluessa kansalliseen kaupunkipuistokokonaisuuteen määritellään ylemmällä tasolla ne kaupungin ekologiset, esteettiset, kulttuuriset ja historialliset arvot, joiden halutaan säilyvän. Sen vahvuutena on monipuolisuus, johon kuuluu rakennetut, biodiversiteetiltään suppeammat kaupunkikulttuurimiljööt sekä laajat alueet luonnonmukaisesta saaristoluonnosta, että lähialueiden luonnonmukaisemmin hoidetut viheralueet, joissa luonto saa kukoistaa monimuotoisuudessaan. Näin ollen Snellmanipuisto on tärkeä osa maisemallisesti rikasta ja monimuotoista Kuopion kaupungin kansallisen kaupunkipuiston suuraluetta. (henkilökohtainen tiedonanto, 2023, ss. 15–16)

Snellmanipuiston yhteydet laajempiin viheralueisiin ovat vähäiset tiheään rakennetun infrastruktuurin vuoksi. Tämä on tyypillistä kaupunkien keskustoissa sijaitseville puistoille ja viheralueille. Siksi kaupunkikeskustoissa viheryhteyksien kehittäminen ja niiden sisällyttäminen GFA-arviointiin on hankalampaa kuin kaupunkirakenteen reuna-alueilla sijaitsevien laajempien viheralueiden.

Vaikka viheryhteyksien kehittäminen tiheään rakennetuilla alueilla on hankalaa, ei se tarkoita, etteikö se olisi mahdollista. Mikäli viherkaistoja kytetään leventämään, kasvillisuuden

monipuolisuutta lisäämään sekä rakentamaan enemmän viherseiniä ja -kattoja, voisi tulevaisuudessa olla helpompi sisällyttää viheryhteyksien tarkastelu myös osaksi GFA-arviointia. Kuopion vanhoja rännikaduiksi nimitettyjä kevyen liikenteen väyliä kunnostettaessa onkin jo otettu huomioon niiden merkitys osana viihtyisää kansallista kaupunkipuistoa. Näitä katuja on saneerattu viihtyisiksi istutuksilla, kiveyksillä ja myös kalusteilla. (Kuopion kaupunki, 2024)

Viheralueverkostoja tarkasteltaessa kaupunkirakenteessa ovat erilaiset kartat hyödyllisiä. Tarkastelua varten laaditut kartat on koottu alla olevaan taulukkoon (Taulukko 1). Taulukkoon on arvioitu pistein 1–5, mistä kartasta pystytään huomaamaan parhaiten Snellmanipuiston yhteys muuhun viherrakenteeseen. Viherrakennekartasta erottuu puiston kytkeytyminen muuhun viherrakenteeseen, sillä karttaan on merkitty kaikki kaupungin keskustan viheralueet. Viherrakennekartta onkin tämän vuoksi merkittävin tarkasteltavista kartoista. Viheralueverkostokartan avulla nähdään puiston kytkeytyminen vain julkisiin viheralueisiin, jolloin voidaan tarkastella julkisten viheralueiden tarpeen lisäämistä puiston läheisyyteen. Kehitettävät viheryhteydet-kartta ei ole niin merkittävä tarkasteltaessa nykyisiä viheryhteyksiä, mutta hyödyttää niiden jatkokehittämisessä. Mahdollisten ekologisten yhteyksien kartan tarkastelu helpottaa näkemään, missä on jo toimivia yhteyksiä ja minne niitä olisi vielä hyvä lisätä.

Taulukko 1. Laaditut kartat koottuna ja arvioituna taulukossa (Lehtolahti, 2024).

Laaditut kartat	Arvioitu 1-5, jossa 1=ei niin tärkeä ja 5=tärkein kartta tarkasteltaessa yhteyksiä muuhun viherrakenteeseen
Viheralueverkostokartta	4
Mahdolliset kehitettävät viheryhteydet-kartta	2
viherrakennekartta	5
Mahdolliset ekologiset yhteydet kartta	3

7 Johtopäätökset

Työn tavoitteena oli tutkia, voidaanko GFA-arvioinnissa huomioida kohteeseen liittyvä laajempi viheralueverkosto. Arvioitaessa puistoa osana viherverkostoa tulisi huomioida mahdolliset suunnitelmat olemassa olevien viherkäytävien laajentamiseen, lisäämiseen ja monipuolistamiseen. Kuopiossa myös ruutukaavakeskustassa olevaa vanhaa rännikatuverkostoa voisi tarkastella osana arviointia, sillä rännikatujen peruskorjauksen yhteydessä perustetut istutukset lisäävät omalta osaltaan viherverkoston monimuotoisuutta. Yhteyksien merkitys Snellmanipuistoa ympäröiviin luonnonmukaisemmin hoidettuihin puistoihin korostuu, koska puiston hoitosuunnitelmaa sanelevat RKY:n vaatimat hoitokriteerit. Myös yksittäisen viheralueen tarkastelun merkitys alueen ekologisuuden ja viheryhteyksien säilymisen kannalta oli merkittävässä roolissa, sillä esimerkkikohde Snellmanipuisto sijaitsee aivan Kuopion ydinkeskustassa. Viheryhteyksien huomioiminen osana GFA-arviointia voisi siis olla mahdollista ja jopa suositeltavaa.

Työtä varten tehdyistä kartoista oli suuresti apua selvittäessä kaupungin viherrakennetta ja sitä, millainen merkitys Snellmanipuistolla on viheryhteyksien ja luonnon monimuotoisuuden tuomisessa keskelle rakennettua kaupunkiympäristöä. Kartat antoivat myös näkökulmia mahdollisten viheryhteyksien kehittämiseen Kuopion keskustassa.

Kohteeseen tutustuminen kesän 2023 asiantuntijaharjoittelun aikana ja hallinnointi- ja kunnossapitosuunnitelman teko GFA-arviointia varten ovat auttaneet ja helpottaneet suuresti opinnäytetyön tekemistä. Hallinnointi- ja kunnossapitosuunnitelma antoi pohjatiedot puiston historiasta, nykytilanteesta ja tämänhetkistä kehittämissuunnitelmista.

Asiantuntijaharjoittelun aikana pystyi tutustumaan Snellmanipuistoon ja muihin Kuopion viheralueisiin itsenäisesti ja harjoitteluohjaajan kanssa. Työkavereilta sai myös paljon muuta hyödyllistä tietoa Kuopion viheralueiden toimintaan liittyen.

Lähteet

- Barsokevitsch, V. (2017). *Snellmanin puisto, Snellmanin patsas* [kuva]. Kuopion kulttuurihistoriallinen museo KUHMU.
<https://www.flickr.com/photos/kuhmu/35652538593/in/photostream/>
- Espoon kaupunki. (n.d.). *Yleiset puistot*. Haettu 4.12.2023 osoitteesta
<https://www.espoo.fi/fi/liikunta-ja-luonto/puistot/yleiset-puistot#suunnittelu-ja-rakentaminen-15531>
- European Commission. (n.d.). *Green infrastructure*.
https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/green-infrastructure_en
- Francis, R., Millington, J., Perry, G. & Minor, E. (2022). *The Routledge Handbook of Landscape Ecology*. Routledge.
https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=LuY3EAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA25&dq=atch-corridor-matrix+model&ots=Y7nnFO2MXu&sig=9GkZyYBo56T7875C68xIBbsE1es&redir_esc=y#v=onepage&q=patch-corridor-matrix%20model&f=false
- GreenBlue Urban. (2023). *Why Green And Blue?*
<https://greenblue.com/gb/about-us/why-green-and-blue/>
- Green Flag Award. (2023a). *Judging criteria*.
<https://www.greenflagaward.org/how-it-works/judging-criteria/>
- Green Flag Award. (2023b). *Green Flag Award Judging*.
<https://www.greenflagaward.org/how-it-works/judging-process/#>
- Gyldén, C. W. (n.d.). *Plan of Kuopio stad utgifven 1838 af C. W. Gyldén* [kuva]. Doria.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201308214402>
- Hurme, P. (2017). *Kouvolan kaupunkivihreän jäljillä*. [Diplomityö, Aalto-yliopisto]
<https://aaltodoc.aalto.fi/server/api/core/bitstreams/5b0c04f5-1d93-4a9e-bdb3-f5c591de57f3/content>
- Järvenpään kaupunki. (2016). *Viheralueverkoston nykytila ja kehitystarpeet kasvavassa kaupungissa*.
https://www.jarvenpaa.fi/files/c980167efa22fe4a0113d5dfd66347c3e407fa34/viheralueverkoston-nykytila-ja-kehitystarpeet-kasvavassa-kaupungissa_selvitys-jarvenpaan-yleiskaavaan-2040_2016.pdf
- Kuopion karttapalvelu. (2022). [Ortokuva]. Haettu 1.11.2023 osoitteesta
<https://kartta.kuopio.fi/#>

Kuopion kaupunki. (2024). *Rännikadut*.

<https://www.kuopio.fi/asuminen-ja-ymparisto/liikenne/jalankulku-ja-pyoraily/rannikadut/>

Kupila, T. (2014). *Maisema, asumisvisio ja suunnittelukäsikirja*. [Diplomityö]. Arkkitehtuurin koulutusohjelma. Tampereen teknillinen yliopisto.

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/123456789/22299/Kupila.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

Museovirasto. (2009). *Hämeenpuisto*.

https://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4502

Nuotio, A. (2020). 6.4 *Vihersuunnittelu*.

<https://katu2020.info/2020/2020/09/30/vihersuunnittelu/>

Remes, M. (2022). *Risteysten pitkät niittykukat herättäneet huolta autoilijoissa Kuopiossa – kaupungin mukaan kasvien pitää saada kukkia edes kerran kesässä*.

<https://yle.fi/a/3-12517581>

Riekk, H. (2005). *Kuopion kaupungin rakennushistoria*. Kuopion kaupungin kustannus.

Tampereen kaupunki. (n.d.). *Viheralueiden suunnittelu*.

<https://www.tampere.fi/kaupunkisuunnittelu/viheralueiden-suunnittelu>

Sweco. (2024). *Kestävä rakentaminen on materiaali- ja energiatehokasta ja tähtää ihmisten hyvinvointiin*.

<https://www.sweco.fi/kestava-rakentaminen/>

Tampereen kaupunki. (2014). *Tampereen kantakaupungin viher- ja virkistysverkostaselvitys 2014*.

https://www.tampere.fi/sites/default/files/2022-06/Viher-ja_virkistysalueverkostaselvitys2014.pdf

ViherKARA-verkosto. (2013). *Kaupunkiseutujen vihreän infrastruktuurin käsitteitä*. Suomen ympäristökeskus.

<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/8fbefe64-8ec2-431d-bc73-59e778d83a46/content>

Viherympäristöliitto ry. (n.d.-a). *Mikä on GFA?*

<https://www.vyl.fi/tietopankki/green-flag-award-suomi/mika-on-gfa/>

Viherympäristöliitto ry. (n.d.-b). *KESY-tunnus*.

<https://www.vyl.fi/tietopankki/kesy/mika-on-kesy/kesy-tunnus2/>

Viherympäristöliitto ry. (n.d.-c). *Tuomarit*.

<https://www.vyl.fi/tietopankki/green-flag-award-suomi/tuomarit/>

Viherympäristöliitto ry. (2018). *Kestävän kehityksen toimintamalli*.

https://www.vyl.fi/site/assets/files/2319/kesy_toimintamalli_web_1_26_4_2018.pdf

Viherympäristöliitto ry. (2023). *Ennätykselliset 19 viheraluetta saavuttivat Green Flag Award*

-palkinnon 2023–2024!

<https://www.vyl.fi/uutiset/ennatykselliset-19-viheraluetta-saavuttivat-green-flag-award-palkinnon-2023-2024/>

Väre, S. & Krisp, J. (2005). *Ekologinen verkosto ja kaupunkien maankäytön suunnittelu*.

Ympäristöministeriön kustannus.

<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/51ff3271-0c4c-4cb9-ba65-24925acd6765/content>

Wacklin, M. & Nieminen, S. (2021). *Vuoden ympäristörakenne -ehdokaas: Kuopion*

Snellmaninpuisto sai uuden elämän. Viherympäristölehti numero 6/2021.

<https://www.vyl.fi/viherymparisto/lehdet/jutut/vy-6-2021/vuoden-ymparistorakenne-ehdokaas-snellmaninpuisto/>

Liite 1. Viheralueverkosto

Liite 2. Viheryhteyksien kehittäminen

Liite 3. Viherrakenne

Liite 4. Mahdolliset ekologiset yhteydet

